

Asia: VN/27452/2020/

Työryhmän mietintö julkisuuslain ajantasaistamisesta

Yleisperustelut sekä suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Huomionne yleisperusteluista sekä suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys -jaksosta (mietinnön jaksot 2-5 ja 10)?

Oikeusministeriölle VN/27452/2020/

LAUSUNTO TYÖRYHMÄN MIETINNÖSTÄ JULKISUUSLAIN AJANTASAISTAMISESTA

Säätiöt ja rahastot ry kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa.

Tausta

Työryhmän mietinnössä ehdotetaan säädettäväksi uusi julkisuuslaki. Mietinnössä ehdotetaan lain soveltamisalan laajentamista perustuslain 124 §:ssä tarkoitetun julki-sen hallintotehtävän hoitamiseen kokonaisuudessaan. Lisäksi lakia sovellettaisiin ehdotuksen mukaan julkisyhteisön, valtion liikelaitoksen tai julkisyhteisöjen yhtei- sessä määräysvallassa olevaan yhteisöön tai säätiöön ja näiden määräysvallassa ole-viin tytäryhteisöihin ja tytärsäätiöihin siltä osin kuin ne harjoittavat muuta kuin kil-pailutilanteessa markkinoilla tapahtuvaa taloudellista toimintaa.

Tavoitteet

Työryhmän mietinnön ehdotuksilla selkeytettäisiin erityisesti tietopyyntöjen käsitte-lyä koskevia menettelysäännöksiä suhteessa voimassa olevaan lakiin ja täsmennettäi-siin tiedonsaantioikeuden kohdetta määrittävää viranomaisen asiakirjan määritel-mää.

Ehdotuksella myös ajantasaistettaisiin ja osin muutettaisiin voimassa olevaan lakiin sisältyviä salassa pidettävän tiedon luovuttamista koskevia säännöksiä.

Lausunto

Yleisellä tasolla katsomme luonnoksessa mainittujen tavoitteiden olevan tavoittele-misen arvoisia.

Säätiölaki

Haluamme muistuttaa siitä, että säätiölain uudistuksessa 2015 asetettiin säätiöille laajat velvollisuudet avoimuuden lisäämiseksi. Säätiöille asetettiin muita yhteisö-muotoja paljon pidemmälle meneviä vaatimuksia lähipiiritoimien sekä muun toi-minnan raportoimisesta ja julkistamisesta osana tilinpäätöstä.

Hallinnollisen taakan lisääntyminen ja julkisoikeudellinen asema

Toinen keskeinen huomiomme liittyy siihen, että lain piiriin tulevien uusien yhteisö-jen eritasoiset resurssit ja valmiudet pärjätä uudistuksen tuomista hallinnollisista muutoksista tulisi huomioida asianmukaisesti. Tähän tarpeeseen onkin jo ehdotettu pitkiä siirtymäaikoja mutta sen lisäksi olisi syytä asettaa pienille yhteisöille muita joustavampia sääntöjä, esimerkiksi tietopyyntöjen käsittelyaikojen osalta.

Julkisuuslaki merkitsisi pienessä säätiössä merkittävää hallinnollisen taakan lisään-tymistä, mm. asiakirjahallinnon osalta. Tämä ei ole tarkoituksenmukaista suhteessa toiminnan volyyymiin ja toiminnan luonteeseen. Taloudelliset vaikutukset olisivat huomattavat suhteessa säätiön talouteen ja henkilöstöresursseihin jo pelkästään val-miuden osalta. Lopulliset kustannukset riippuvat tietopyyntöjen määrästä ja sisällös-tä. Kuten mietinnössä todetaan, tietopyyntöjen toteuttamiseen liittyvät kustannukset ja taloudelliset vaikutukset riippuvat myös siitä, onko soveltamisalan piiriin tulevalla toimijalla jo käytössä tehokkaat ja tarkoitukseen sopivat asiakirjahallinnan järjestel-mät. Säätiöissä tähän ei ole ollut tarvetta eikä resursseja.

Vaikutuksia arvioitaessa on myös huomioitava kytkökset muihin hallinnon yleisla-keihin. Tiedonhallintalaki ja arkistolaki muodostavat julkisuuslain kanssa olennaisen osan informaatio-oikeudellisesta sääntelykokonaisuudesta. Julkisuuslakiin ehdotet-tujen muutosten vaikutusta tiedonhallintalakiin ja sen soveltamisalan laajentami-seen tulee siten arvioida vielä jatkovalmistelussa.

Apurahatoiminnan suhde julkisuuslakiin

Säätiöitä, joita lain soveltamisalan laajentaminen koskisi, mietityttää heidän julkisoi-keudellisen asemansa määrittely apurahatoiminnassa. Säätiön toiminnan tulkitse-minen viranomaistoiminnaksi muuttaa merkittävästi toiminnan luonnetta ja nykyis-tä tulkintaa lakien suhteen. Epäselvää on, miten esimerkiksi ”viranomaisen asiakir-jan määritelmää” sovellettaisiin säätiön toimintaan ja asiakirjoihin. ”Julkisuuslain määritelmän mukaisesti viranomaisen asiakirjan käsite kattaa myös eräin rajoituksin kaikki viranomaisen hallussa olevat asiakirjat niiden laatijasta riippumatta”.

Kyseiset säätiöt on perustettu nimenomaan säätiöksi ja on päätetty, että ne toimivat säätiölain puitteissa. Kuten mietinnössä todetaan, soveltamispiiriin laajennettavat yhtiöt ja säätiöt ovat toiminnoiltaan ja perusteillaan hyvin erilaisia ja ”Riittävä siirty-mäaika mahdollistaa myös tarvittaessa hallinnon yleisölaista poikkeavan erityislain-säädännön laatimisen, mikäli joidenkin yhteisöjen ja säätiöiden osalta arvioidaan olevan perusteltua poiketa julkisuuslain soveltamisesta.”

Viranomaistoimintaan liittyy myös valitus- ja kantelu-oikeus. Apurahasäätiöt myöntä-vät hanke- ja tutkimusrahoitusta, joten valitus- ja kantelu-oikeus vaarantaisi toimin-nan tarkoituksen. Kun Sitra-lakia muutettiin 2018, siihen lisät-tiin muutoksenhakukielto hanke- ja yritysrahoitusta koskevista päätöksistä. Tuolloin todettiin, että Sitran toiminnan erityisluonne saattaa vaarantua hallinnon yleislakien soveltumista koskevan ratkaisun vuoksi. Samantyyppistä erityislainsäädäntöä tulee vielä tarpeeseen tiettyjen säätiöiden osalta jatkovalmistelussa.

Pidämme lisäksi tärkeänä, että samalla tavalla kuin EU:n tietosuojasetuksen sekä kansallisessa tietosuojalain tulkinnassa on katsottu, tulisi apurahahakemuksia koske-vat arvioinnit ja myös arvioijien nimet säätää laissa salassa pidettäviksi tiedoiksi, myös asianosaisilta.

Asia on mietinnössä osittain huomioitu opiskelijoiden osalta, ehdottamalla salaisiksi tiedot oppilaan ja kokelaan koesuorituksista sekä oppilaitoksen antamissa todistuksis-sa ja muissa asiakirjoissa olevat oppilaan henkilökohtaisten ominaisuuksien sanallista arviointia koskevat tiedot.

Samanlainen suojan tarve on apurahanhakijoilla. Apurahahakemusten arvioinnin yhteydessä syntyneet tiedot tulisi siitä syystä niin ikään säätää salaisiksi. Lain jatko-valmistelussa on ainakin syytä tuoda esille että samoja periaatteita voidaan soveltaa myös apurahanhakijoiden tietoihin.

Helsingissä, 16. helmikuuta 2024

Säätiöt ja rahastot ry – Stiftelser och fonder rf

Soveltamisalan laajentamista koskevat ehdotukset

Miten arvioitte vaikutuksia, joita seuraa mietinnössä ehdotetun julkisuuslain soveltamisalan laajentamisesta julkisen hallintotehtävän hoitamiseen kokonaisuudessaan? Onko mietinnössä jäänyt tältä osin tunnistamatta joitakin erityisiä vaikutuksia, jotka liittyvät organisaationne erityispiirteisiin?

-

Miten arvioitte vaikutuksia, joita seuraa mietinnössä ehdotetun julkisuuslain soveltamisalan laajentamisesta julkisyhteisön määräysvallassa oleviin yhteisöihin ja säätiöihin? Onko mietinnössä jäänyt tältä osin tunnistamatta joitakin erityisiä vaikutuksia, jotka liittyvät organisaationne erityispiirteisiin?

-

Minkälaisia erilaisia turvallisuuteen liittyviä vaikutuksia arvioitte mietinnössä ehdotetulla julkisuuslain soveltamisalan laajentamisella olevan? Ovatko voimassa olevan julkisuuslain salassapitoperusteet riittävät suojaamaan tietoja, joita on ehdotuksen mukaan soveltamisalan piiriin uutena tai laajemmin tulevien toimijoiden hallussa? Onko organisaatiollanne hallussa tietoja, joiden salassapito olisi välttämätöntä esimerkiksi turvallisuusnäkökohtien vuoksi eikä niiden salassapito ole mahdollista voimassa olevassa laissa tai erityislaeissa säädettyjen salassapitoperusteiden perusteella?

-

Muut mietinnön ehdotukset

Olisiko muilla kuin lain soveltamisalaa laajentavilla ehdotuksilla organisaationne näkökulmasta turvallisuusvaikutuksia ja minkälaisia nämä vaikutukset olisivat?

-

Lakiehdotus ja säännöskohtaiset perustelut

Huomionne luvuittain lakiehdotukseen ja sitä koskeviin säännöskohtaisiin perusteluihin?

1 luku

-

2 luku

-

3 luku

-

4 luku

-

5 luku

-

6 luku

-

7 luku

-

8 luku

-

Muut huomiot

Muut mahdolliset huomionne?

-

Löfman Martin
Säätiöt ja rahastot ry